

ELG

REGISTRERING AV TREKKELG PÅ PASVIKELVA 2001-2002

STEINAR WIKAN

Registrering av trekkelg over Pasvikelva vinteren 2001/2002 er utført på oppdrag fra Sør-Varanger kommune. Dette rapporten viser resultatene fra tellingen. Rapporten er skrevet av Steinar Wikan som også har tatt fotografiene som er brukt. Paul Aspholm har gjennomgått manuskriptet og gitt faglige innspill og kommentarer. Morten Günther har stått for layout.

I en tidligere rapport (*Elgen i Sør-Varanger – Oppsummering av systematiske registreringer 1981-2000*) er det eldre materialet presentert og diskutert.

Svanhovd miljøsenter
mars 2002

Rapport

Trekkelregistrering i Pasvik 2001/2002

Sammenfattet av
Steinar Wikan

Innledning

Elgtrekket over grensen på Pasvikelva er undersøkt hvert år siden høsten 1981. Årlige rapporter er utarbeidet for hvert år fram til og med sesongen 1998/1999, med unntak av 1996/1997 da det i utgangspunktet ikke ble bevilget penger til arbeidet. En begrenset registrering ble likevel foretatt, og materialet fra denne sesongen er innarbeidet i senere rapport (Wikan 1999). Normal registrering ble gjennomført i sesongen 1999/2000, men i sesongen 2000/2001 var det igjen stopp i bevilgningene. En systematisk registrering lot seg likevel fullføre i nordlige del av området, og på privat basis ble også en begrenset registrering foretatt i de sørlige deler. Resultatene for disse to siste sesongene er presentert i *Elgen i Sør-Varanger – Oppsummering av systematiske registreringer 1981-2000*, rapport utarbeidet av Svanhovd miljøsentert (Günther et al. 2001).

På oppdrag for Sør-Varanger kommune ble det utført normal telling vinteren 2001/2002. Arbeidet er utført av Jan Sotkajærvi i den sørlige del og Steinar Wikan i den nordlige del. Denne rapporten oppsummerer resultatene.

Metode

Arbeidet ble gjennomført etter samme metode som er beskrevet i tidligere rapporter (Wikan 1999, Günther et al. 2001). Den delen av Pasvikelva som danner norsk-russisk grense er delt inn i seks soner. Av erfaring vet man at de fleste dyrene krysser i sone II (Svanvik) og sone V (Vaggetem). Flest ressurser ble satt i overvåking av disse sonene, men det er også foretatt undersøkelse i de mellomliggende sonene (III – Skogfoss og IV – Strykene).

Gjennomføring

Mild høst, dårlig is og lite snø gjorde at arbeidet ikke kom i gang før midten av november 2001. Kontroller og stikkprøver tyder ikke på at det var noe særlig bevegelse på elgen i tiden før systematisk registrering begynte. Arbeidet ble avsluttet i begynnelsen av februar 2002.

Resultater

I Øvre Pasvik (sone V) var det tendenser til trekkaktivitet i perioden 3.-14. desember. På strekningen Bjørnholmen-Skogly kom sju voksne dyr fra Russland til Norge og på Kjerringnes kom fire. Deretter var det opphold til den 14. januar da ett stort dyr kom over til Kjerringneset. I Trangsundet i Nedre Pasvik (sone II) ble det sett spor etter noen dyr på russisk side fra begynnelsen av desember, men isen var så dårlig at ingen begav seg over til norsk side. Hele trekket kom i perioden 25.-28. desember ved Utnes, og det bestod av tre voksne dyr og to kalver. I tillegg kom det et voksent dyr ved Stenbakk den 10. januar (tabell 1). Ingen dyr gikk til Russland, men ett dyr gjorde forsøk. Det snudde ute på isen og kom tilbake igjen.

Hele trekket bestod altså av 18 dyr fra Russland til Norge, derav to kalver. Resten var voksne.

Av stasjonær elg ble det observert sju dyr ved Svanvik i november-desember og to dyr i slutten av januar. Fire dyr, derav ku med to kalver, ble sett ved Bjørkåsen fellesbeite i hele desember og hele januar, og ved Kobbfossekken oppholdt det seg tre dyr i januar.

Tabell 1. Registrering av elgtrekket over Pasvikelva vinteren 2001/2002.

Sone	Lokalitet	Registrering av elgtrekket			Merknad
		Dato	Til Norge	Til Russland	
II	Utnes, Svanvik	25.12.01	4	-	2 voksne, 2 kalv
II	Utnes, Svanvik	28.12.01	1	-	Voksen
III	Stenbakk	10.01.02	1	-	Voksen
V	Skolteholmen, Kjerringnes	03.12.01	2	-	Voksne
V	Skogly, Vaggetem	07.12.01	2	-	Voksne
V	Nesheim, Kjerringnes	14.12.01	2	-	Voksne
V	Skogly N., Vaggetem	14.12.01	3	-	Voksne
V	Bjørnholmen, Vaggetem	14.12.01	2	-	Voksne
V	Skolteholmen, Kjerringnes	14.01.02	1	-	Voksen, meget stort individ
Sum			18	-	

Diskusjon

Det markerte elgtrekket fra Russland til Norge om vinteren ble oppdaget på slutten av 1970-tallet. Hver vinter kom det et betydelig antall dyr over elva og gikk inn i hogstfeltene i Øvre Pasvik som utgjorde det viktigste oppholdsområdet om vinteren. Systematiske registreringer ble satt i gang i 1981, og etter hvert ble elgens vaner og tradisjon ganske godt undersøkt.

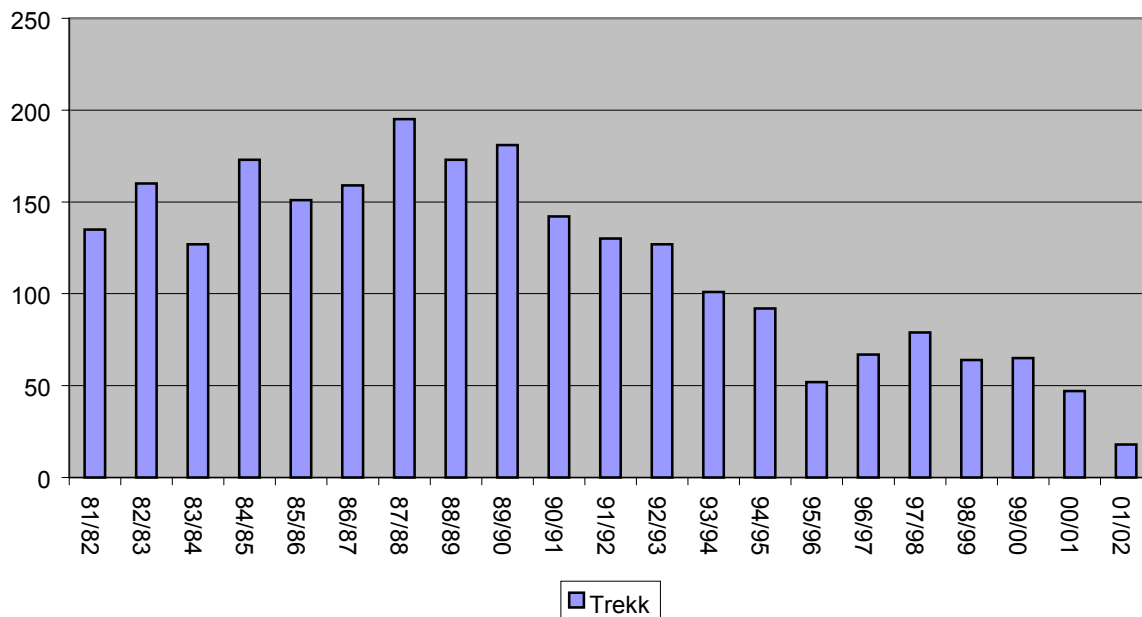
Undersøkelsene viste at dyrene spredde seg nordover fra de konsentrerte vinterbeitene i Øvre Pasvik i første halvdel av mai måned. Noen trakk vestover mot Munkefjord og Neiden, noen til de nordlige deler av Pasvik og mange til Russland over Vaggetemvannet i Øvre Pasvik og Trangsundet i Nedre Pasvik. På russisk side var det gode sommerbeiter mellom grensen og det russiske sperregjerdet som enkelte steder går langt fra grensen. Mange av dyrene som trakk til Russland over Trangsundet, fortsatte inn i Norge igjen i Jarfjord og Grense Jakobselv. Forholdene på russisk side ble befart på flere registreringsturer i årene 1990-1992. Det syntes å være gode urte- og løvskogbeiter mellom grensen og sperregjerdet, men ikke særlige egnede furuskogbeiter.

Senhøstes og på vinteren begynte trekket tilbake til Øvre Pasvik. Trekketidspunktet varierte fra år til år, og det var tydelig avhengig av vær og klima. Trekket kom tidlig når vinteren kom tidlig. Snømengde, vind og islegging på Pasvikelva var momenter som virket inn. Enkelte ganger varte trekket over lange perioder, og andre ganger kom det meget konsentrert i løpet av noen få dager. I klimatisk dårlige år var det meste av trekket over i løpet av november-desember. Andre ganger gjorde mild høst og lite snø at trekket ikke kom før i januar-februar. I løpet av februar var trekket alltid over, og det var normalt ingen vandring over Pasvikelva senere på vinteren. Registreringene viste at det på de viktigste passeringsplassene i området Trangsundet-Utnes i Nedre Pasvik (sone II) og i området Strykene-Kjerringnes i Øvre Pasvik (sone V) nesten aldri gikk dyr til Russland om høsten og vinteren. Bare i sjeldne tilfeller kunne dyr ble skremt tilbake til Russland eller de valgte å snu. De kom gjerne over til Norge igjen etter en kort tid. Dyrene hadde en målbevisst vandring over Trangsundet og Bjørnsundet i Nedre Pasvik og over Vaggetemvannet i Øvre Pasvik.

Figur 1. Spor av elg som har krysset Pasvikelva ved Trangsundet i Nedre Pasvik.

Observasjoner viste at dette ikke var så markert i mellomområdene (sone III og IV). Ved Stenbakk gikk det dyr begge veier, særlig i begynnelsen av trekkperioden, og ved Hærgabakte ved Kobbfoss kunne det enkelte vintre med god is forekomme et trekk i sløyfe innom Russland. Dette var dyr som på vandring sørover langs Pasvikelva tok seg en tur innom Russland før de kom tilbake til Norge igjen ved Vaggetem. For å fjerne slike feilkilder i materialet ble trekket derfor alltid fremstilt som ”overskudd til Norge”. Figur 2 viser overskuddet av trekkende elg fra Russland til Norge på snøføre høst og tidlig vinter gjennom hele undersøkelsesperioden fra 1981/1982 til 2001/2002.

Figur 2. Overskudd av trekkende elg fra Russland til Norge fra 1981/1982 til 2001/2002 (alle soner).

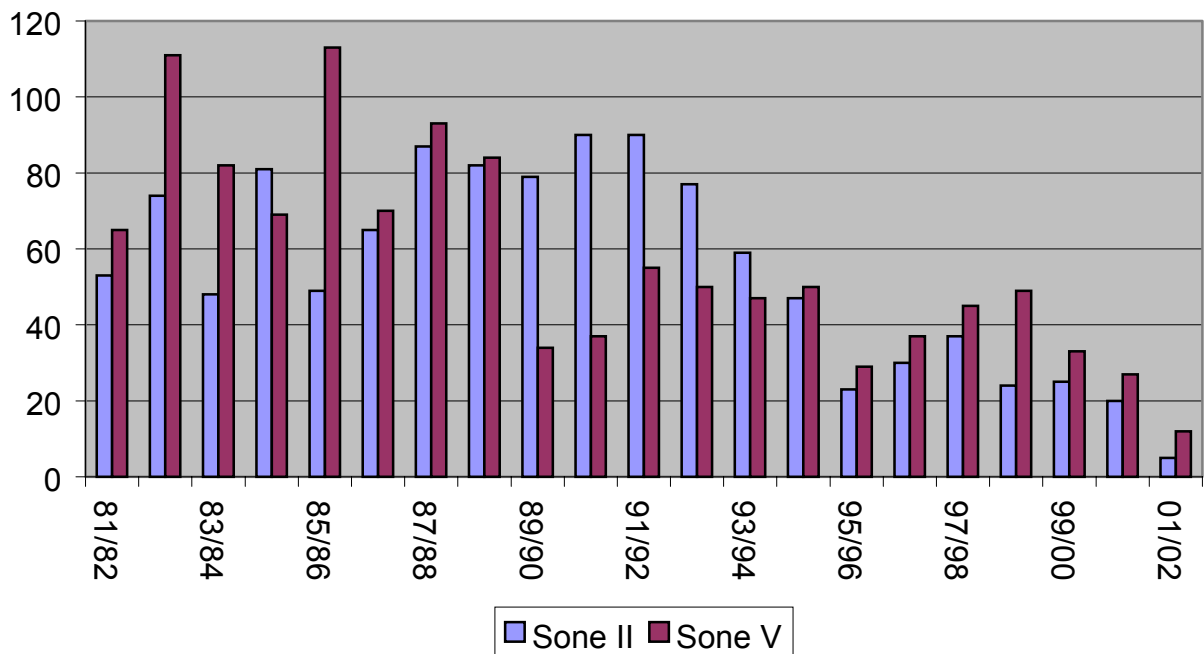
De første årene var det en økning i antall dyr til Norge. Toppen ble nådd på slutten av 1980-tallet da et overskudd på 170-190 dyr pr. år kom inn i Norge. Fra 1990 begynte antallet å synke, og nådde en foreløpig bunn i sesongen 1995/1996 da det var nede på 52 dyr. Deretter stabiliserte det seg på 60-70 dyr til det igjen begynte å gå tilbake i de to siste sesongene. Tallet for 2001/2002 på 18 dyr er det laveste som har vært, og det utgjør bare ti prosent av det antall dyr som kom på slutten av 1980-tallet.

Det kan være mange grunner til nedgangen. Ungskogen på hostflatene gror til og Øvre Pasvik er ikke lenger like attraktiv som vinterbeite. Nytt og bedre gjerde på grensen mellom Norge og Russland i Jarfjord og Grense Jakobselv kan hindre trekket som tidligere gikk fra dette området via russisk territorium til Pasvik. Det er ofte hevdet at overbeskatning i den tiden de ble drevet vinterjakt (trekkelgjakt), er den viktigste årsaken til nedgangen. Trekkelgjakten, det vil si en ekstra elgjaktperiode i tidsrommet 15. november - 15. januar, ble gjennomført i årene 1980-1981 og 1985-1992 (Günther et al. 2001). Figur 2 viser at antall trekkelg til Norge på høsten og vinteren ikke økte i årene etter at trekkelgjakten ble avsluttet. Det skulle man forvente dersom jakt på norsk side var hovedgrunnen til nedgangen.

I tillegg til jakten på norsk side kommer beskatningen i grensesonen på russisk side. Den økte tydeligvis fra ca. 1990. Ordinær jakt ble mulig i den militære sonen, og det ble også åpnet for at de militære kunne felle elg for å dekke behovet for matforsyning. I figur 4 er det gjort en sammenligning av overskuddet til Norge i de to viktigste sonene, det vil si sone II i Nedre Pasvik og sone V i Øvre Pasvik. Den viser at mens trekket gikk kraftig tilbake i Nedre Pasvik på begynnelsen av 1990-tallet, var det mye mer stabilt i Øvre Pasvik i den perioden. Dette indikerer at noe av årsaken til nedgangen ligger på russisk side i Nedre Pasvik. Påvirkningen på bestanden har vært større her enn i Øvre Pasvik hvor det er naturreservat på russisk side.

Figur 3. Elg på trekk fra Russland til vinterbeite i Øvre Pasvik må også krysse riksveien.

Figur 4. Overskudd av trekkende elg til Norge i sone II og V fra 1981/1982 til 2001/2002.

Konklusjon

Trekkjelgregistrering ble gjennomført på Pasvikelva i perioden fra november 2001 til februar 2002. Totalt kom det 18 dyr fra Russland til Norge, og ingen gikk andre veien. Dette er det laveste tallet som har vært registrert siden undersøkelsene begynte i 1981. I tillegg ble det registrert meget få kalver. Bare en kalvku ble konstatert, og den hadde tvillingkalver.

Litteratur

- Günther, M., Wikan, S. og Bjørn, T.A. 2001. Elgen i Pasvik – Oppsummering av systematiske registreringer i perioden 1981-2000. - *Rapport Svanhovd miljøsender*, 30 s.
- Wikan, S. 1999. Elg – Trekkelgen i Pasvik 1998/99. Resultater av undersøkelse. - *Rapport Svanhovd miljøsender*, 21 s.